

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ОСМИСЛЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Лобода О. Є.

доктор філософії,

викладач, завідувачка фортепіанним відділом

Ордоської школи фортепіано «Аолія»

м. Ордос, Китай

Розуміння здібностей є неоднозначним. Наявність у людини певної здібності забезпечує придатність до певної діяльності. Будь-яка більш-менш специфічна діяльність потребує від особистості більш-менш специфічних даних [1, с. 73].

Здібності визначаються не тільки своїм зв'язком із певними видами діяльності, передусім, це особистісні психічні властивості, зумовлені індивідуальною своєрідністю особистості. Отже, здібність – складне синтетичне утворення, що містить особливості, без яких людина не була б здатна до будь-якої діяльності, та властивості, які виробляються тільки в процесі діяльності, організованої певним чином [1, с. 78].

Здібності мають два складники: систему операцій та способів діяльності, які складають сутність самої діяльності та вможливають її виконання, а також якість процесів, що регулюють ці операції. Саме якість процесів стає «ядром» здібностей, що забезпечує не тільки можливість, а й успішність виконання діяльності. «Ядро» здібностей є так званим «побічним продуктом» діяльності, додатковим ефектом її виконання, побічним продуктом набуття досвіду, що робить здібності властивістю особистості, її невід'ємною якістю. З огляду на це поняття «здібність» доцільно розглядати як характеристику особистості, що визначає ступінь переходу від процесу до властивості особистості та засвідчує міру стійкості для певної особистості відповідного рівня діяльності [2, с. 97].

Універсальність здібностей є стійкою особливістю людини, що виявляється в будь-якому виді та є необхідною умовою її успіху. Отже, здібності – це індивідуально-психологічні властивості, необхідні для успішного виконання діяльності (одного чи декількох видів). Саме з позицій такого трактування досліджується зв'язок здібностей та задатків. Задатки сприяють розвитку здібностей, що виявляються в результатах діяльності та розглядаються як неспецифічні особливості нервової системи, також можлива компенсація одних здібностей, зокрема й природних, за рахунок інших.

У сучасній світовій практиці часто послуговуються характеристикою творчих здібностей, визначеною Дж. Гілфордом. Так, під його керівництвом у межах «Проекту здібностей» досліджено творчі здібності особистості, що дозволило вивчити типи мислення творчих людей і висунути гіпотезу про сім гіпотетичних здібностей, що існують: 1) чутливість до проблем; 2) мінливість мислення; 3) гнучкість мислення; 4) оригінальність; 5) аналіз і синтез; 6) нове трактування понять та ідей; 7) більш глибоке розуміння предметів і явищ [1, с. 31].

Дж. Гілфорд висунув ідею про те, що існує значна кількість творчих здібностей і не може бути тільки одна здібність для того, щоб бути творчою людиною [1, с. 40]. Така кількість творчих здібностей дала підстави стверджувати, що:

1) не всі індивіди однаково мають «сильні» чи «слабкі» творчі здібності;

2) творчі здібності є важливими для письменника, артиста, композитора, вченого;

3) творчій діяльності сприяють не всі здібності.

Творчі здібності властиві кожній людині. Творчі здібності співзвучні з поняттям «особистості, яка самоактуалізується», оскільки виявляються в діяльності. Джерелом творчості є потреба в самоактуалізації та самореалізації. Творчі здібності спрямовані на досягнення «ідеального Я». Наявність у людини задатків не означає, що в неї розвинуться творчі здібності, тому розвиток творчих здібностей залежить від багатьох соціальних умов, зокрема особливостей виховання, потреби суспільства в тій чи тій діяльності, особливостей системи освіти тощо.

У сучасній науці визначено чотири напрями досліджень розвитку творчих здібностей. Так, відповідно до *першого напрямку* творчі здібності визначаються дослідниками за рівнем інтелектуального розвитку [1]. Науковці цього напрямку основним чинником, що впливає на творчі здібності, визначають проблемність мислення, що виявляється у відкритості особистості до нового, у пошуку суперечностей, у власній постановці питань і проблем.

У *другому напрямі* творчі здібності ототожнюють із креативністю, яку визначають як здатність до виявлення та розв'язання проблеми. Так, зокрема представник даної концепції О. Матюшкін вказує на те, що творчі здібності пов'язані з процесом пошуку та дослідження проблеми. Це можливо уже з 8–12 років, коли дитина в змозі бачити проблему, виявляти приховані елементи та знаходити необхідну інформацію. Таку діяльність дослідник називає «актом творчості» [3, с. 90]. Отже, розв'язання проблемної ситуації розглядається як кінцевий етап творчості.

У *третьому напрямі* творчі здібності розглядаються як загальні здібності, сформовані на основі наявного досвіду. У ньому творчість порівнюється із діяльністю та наголошується на активності несвідомого [1; 4].

У *межах четвертого напрямю* творчі здібності розуміють як інтегральну якість особистості, яка складається з інтелектуального та особистісного компонентів. Творчі здібності характеризуються як здатність до розвитку діяльності за ініціативою суб'єкта та оцінюються за здатністю дитини «виходити за межі необхідного», за виявленням інтелектуальної активності в діяльності [1; 2].

Важливою проблемою сьогодення є виявлення здібностей особистості. Успіх цієї роботи здебільшого залежить від залучення людини до різноманітних видів діяльності. Комплексна, усебічна діяльність не тільки сприяє виявленню здібностей, а й створює підґрунтя для успішних занять улюбленим видом діяльності надалі. Інший спосіб виявлення здібностей – надання дозволу вихованцеві виконувати те чи інше завдання старшого будь-яким способом. Як тільки людина, виконуючи якусь роботу, зосереджена на собі, вона мимоволі починає спиратися на свої сильні сторони, виявляти свої здібності.

У науці запропоновано різні класифікації здібностей людини. Більш поширеною є класифікація, що розмежовує природні здібності та специфічні людські здібності. Природні здібності безпосередньо пов'язані з вродженими задатками (не тотожні їм), формуються на їх основі за наявності певного життєвого досвіду. У людини, окрім біологічно обумовлених, є здібності, необхідні їй для життя та розвитку в соціальному середовищі. Такі загальні здібності забезпечують успіх людині в будь-якій діяльності, а спеціальні – успіх у специфічних видах діяльності. Загальні та спеціальні здібності є взаємодоповнювальними.

Отже, аналіз рівня дослідження розвитку творчих здібностей у гуманітарній сфері свідчить, що він є предметом вивчення сучасних філософів, психологів, педагогів. Це підтверджує міжпредметність окресленого поняття, а також перспективність його дослідження для сучасної системи професійної освіти.

Література:

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : колективна монографія / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.
2. Кремень В., Ільїн В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму. Київ : Педагогічна думка, 2012. 368 с.

3. Матюшкін О. Психологія мислення. Мислення як розв'язання проблемних ситуацій: навч. посіб. / за ред. А. О. Матюшкіної. К., 2009. 190 с.

4. Сисоева С. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-310-4-53>

НАСТАНОВИ ОСІБ РАНЬОГО ДОРОСЛОГО ВІКУ ЩОДО ЗМІСТУ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСТРУКТУ ПОКЛИКАННЯ

Міщенко-Дрючило В. М.

аспірантка

Київського університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Дослідження феномену покликання в Україні не набуло широкої актуальності в наукових колах, тому наразі немає достатньо літератури щодо того, як покликання розуміють пересічні люди. Одне з таких досліджень було проведено крізь філософсько-етичну призму науковцем Є. І. Мулярчуком, який проводив глибинні інтерв'ю з українськими студентами та педагогами. Результатом таких інтерв'ю стало виокремлення трьох підходів, крізь призму яких респонденти розуміють покликання – самореалізаційний, просоціальний та трансцендентний [1, с. 101–102]. Тому, щоб розширити розуміння того, як українці тлумачать для себе феномен покликання, у період з травня по липень 2022 року було проведено опитування 336 респондентів у віці від 21 до 40 років. Опитування відбувалося в режимі онлайн за допомогою веб-додатку для адміністрування опитування – Google Forms. Одне з питань звучало наступним чином: «Покликання – це ...». Респонденти мали змогу висловити свою думку без жодних обмежень, щодо розуміння поняття «покликання».

Обробка відповідей респондентів відбувалася за допомогою методу якісного аналізу, що передбачає роботу над кодуванням відповідей на відкриті питання. Вказана процедура була розділена на два етапи. На першому етапі – відкрите кодування – відбувалося «навішування ярликів на феномени» та їх категоризація. Тобто всі відповіді було проаналізовано та закодовано словами чи короткими фразами, які відображали зміст відповідей. На другому етапі – осьове кодування – передбачалося встановлення смислових зв'язків між